

Ny språklitteratur

PUBLIKASJONER FRA SPRÅKNEMNDENE

Ari Páll Kristinsson, Sigrún Helgadóttir och Sigurður Jónsson: Leiðbeiningar fyrir orðanefndir. Fjölrítað sem handrit. Íslensk málstöð. Október 1991. 82 s. [Anvisningar för termnämnder]

Över 30 termnämnder («orðanefndir») finns registrerade hos Isländska språkbyrån i Reykjavik. De flesta har bildats under 80-talet och saknar erfarenhet. Även de äldre och aktivare nämnderna har behov av bistånd av olika slag och har efterlyst anvisningar både av språklig och terminologisk karaktär. Denna skrift är avsedd att fylla ett sådant behov. Den ger praktiska råd och upplysningar för terminologiskt arbete i sin begynnelsefas, en inledning till terminologi som vetenskap, en presentation av isländsk ordbildning och en beskrivning av en databas för inkodning av terminologiskt material. I bokens sista avsnitt finns en lista över allmänna ordböcker och (terminologiska) ordlistor, en förteckning över termnämnder på Island samt några utländska institutioner.

Börestam Uhlmann, Ulla: Språkmöten och mötesspråk i Norden. Nordisk språksekretariats rapporter 16. 122 s. Rapport fra et forskningsprosjekt som kartla og analyserte kommunikasjonen på nordiske møter. Ulla Börestam Uhlmann var leder av prosjektet, som ble gjennomført i samarbeid med Nordisk språksekretariat.

Grannespråk. Bibliografi for grunnskolen. Utgitt av Nordisk språksekretariat. 82 s. Inneholder en oversikt over læremidler som kan brukes i grannespråkundervisningen i grunnskolen. Dessuten er det med et utvalg av litteratur om grannespråkundervisning, undervisningsmetodikk og eksempler på undervisningsopplegg. Til slutt er det en liten oversikt over litteratur om nordisk språkforståelse og en del nyttige adresser.

Kielikello, Finska språkbyråns tidskrift, kom som vanligt ut med fyra nummer. Nummer ett är ett temanummer som handlar om

finskans ställning i det integrerade Europa, med utgångspunkt i en artikel av Esko Koivusalo. Dessutom ingår en artikel av Eeva Kangasmaa-Minn om genitivens funktion i finskan. Bland artiklarna i nummer två kan nämnas en statistik över bokstavsfrekvensen i finska texter (Matti Pääkkönen) och en artikel om böjningsformer för släktnamn (Eeva Maria Närhi). Nummer tre är i första hand ägnat minnet av den finske språkforskaren Martti Rapola, men innehåller också artiklar om bl.a. utländska monarkers namn på finska och terminologin i högskolornas examensreform i slutet av 1970-talet. I nummer fyra ingår utöver ett antal kortare artiklar en utförlig utredning av isländskt namnskick samt ett register över ord och språkfrågor som behandlats i *Kielikello* under 1991. De flesta numren innehåller också litteraturpresentationer och språkliga rekommendationer.

Kieliviesti, Sverigefinska språknämndens tidskrift, har som vanligt utkommit med fyra nummer. Nummer 1 innehåller en artikel om den i talspråk allt vanligare användningen av passiv verbform i stället för aktiv, en recension av ordboken *Suomen kielen perussanakirja* ('Finsk basordbok') samt en svensk-finsk ordlista som avser ledernas anatomi och patologi. I nummer 2 ingår bl.a. en artikel om etymologin och bruket av det finska adjektivet *kiva* 'kul', förteckning över namn på handikapp- och patientföreningar m.m. samt en svensk-finsk ordlista som avser de nedre extremiteternas anatomi. I nummer 3 ges en översikt över Tornedalen och tornedalsfinskan och en kort redogörelse för sådana centrala datatermer som en vanlig språkbrukare kommer i kontakt med. Serien med medicinsk terminologi fortsätter med en svensk-finsk ordlista som avser de övre extremiteternas anatomi. Nummer 4 är ett specialnummer och består av en svensk-finsk växtnamnsförteckning med ett finsk-svenskt register. Förteckningen omfattar närmare 300 växter.

Lexikonord. Leksikografi i Norden. Nordisk språksekretariats rapporter 14. 86 s. Rapport fra en ordbokskonferanse som Göteborgs universitet og Nordisk språksekretariat arrangerte 11.-13. mai 1990. Inneholder de fleste av de forberedte innleggene på konferansen.

Málfregnir, Ísländska spráknámnendens tidskrift, kom som vanligt ut med två nummer, vår och höst, 32 sidor varje gång.

Vårhäftet inleds med en kort artikel om en ny lag om personnamn på Island. Därefter följer en redogörelse av *Baldur Jónsson* om stiftandet av en isländsk språkvårdsfond («Málræktarsjóður») samt fondens stadgar. Det grundläggande bidraget till språkvårdsfonden var 100.000 svenska kronor som Svenska Akademien vid sitt Islandsbesök 1989 överlämnade till Íslensk málnefnd i anledning av spráknámnendens 25-årsjubileum. Vårhäftet innehåller också en kort artikel av *Finnbogi Guðmundsson*, i anledning av ett 200-årsjubileum, till minne av den store filologen och skalden Sveinbjörn Egilsson (1791–1852), bl.a. uppskattad som författaren av «Lexicon poeticum» och ypperlig tolkare av Homeros. *Sigrún Helgadóttir*, ordförande i dataföreningens terminologiska utskott, skriver en informativ artikel om utskottets arbetssätt och hur datateknikens isländska terminologi har utvecklats med hjälp av dess initiativ och kreativitet. *Ari Páll Kristinsson* presenterar 25 nyord från perioden 1982–1990. Därefter följer bokanmälningar och för första gången ett avsnitt med språkfrågor och svar («Spurningar og svör»).

I hösthäftet publiceras den nya lagen om personnamn. Enligt den har det bildats en särskild personnamnskommitté för att avgöra vilka namn som är lagliga. Den behandlas i en inledande artikel med viss kritik riktad mot lagstiftaren, d.v.s. Alltinget. *Bergur Jónsson*, ordförande i elingenjörernas termnämnd, skriver en utförlig artikel om nämndens livliga verksamhet i 50 år. *Ari Páll Kristinsson* skriver om isländsk språkvård inför en ny värld («Íslensk málrækt andspænis nýjum heimi»). Härmed avses bl.a. tv via satellit och utvecklingen i Europa. Hösthäftet avslutas med bokanmälningar, språkfrågor och svar.

Norden framfor 90-tallet. Pohjoismaat 90-luvun alussa. Nordisk språksekretariats rapporter 15. 189 s. Rapport fra en konferanse i Leningrad 5.–8. april 1990 for lærere i Sovjetunionen som underviser i Nordens språk og kultur. Inneholder artikler blant annet om den nordiske samfunnsmodellen, nordisk barnelitteratur og framtiden for språkene i Norden.

Norsk språkråd: Geografilista, se under Nye ordbøker og ordlister.

Nyt fra Sprognævnet. 1991 nr. 1–4. Hvert nummer er på 16 sider.

Hvert nummer indeholder et udvalg af sproglige spørgsmål til nævnet, bogomtaler og artikler om sproglige forhold. Af årgangens artikler kan nævnes: *Henrik Galberg Jacobsen: Sin eller deres?* (nr. 1), *Pia Jarvad: Hvalsafari*, *Pia Jarvad: [jɔbɔdɔbɔ'du:]* (nr. 2), *Jørgen Eriksen: Øko-ord*, *Erik Hansen: At eller ikke at* (nr. 3), *Arne Hamburger: Sprognævnets daglige arbejde gennem fire årtier*, *Henrik Galberg Jacobsen: Sprognævnet, det er os* (nr. 4), *Arne Hamburger: «Sproget er folkets ejendom»*. Nr. 4 indeholder desuden et register til årgang 1990 og 1991

Språkbruk, den finlandssvenska språkvårdens tidskrift, gavs liksom tidigare ut med fyra nummer. Det första numret innehåller en artikel av Gunilla Harling-Kranck om ideologi och kultur arv i ortnamnsförrådet, en artikel om svenskans tempus av Erik Andersson och en översikt över datatermer av Björn-Eric Mattsson. Nummer två handlar om översättning och juridiskt språk, med artiklar av Henrik Grönqvist, Rune Ingo och Mats-Peter Sundström. I nummer tre är temat skolan och språkvården. Tor G Hultman diskuterar vad det är som gör att en skoluppsats bedöms som bra eller dålig, Ingegerd Nyström skriver om särfinlandssvenska drag i studentuppsatser och Barbro Wiik om språkvården i lärarutbildningen. Det sista numret innehåller en artikel av Ann-Marie Ivars om finlandssvenskans ställning i förhållande till det svenska riksspråket, en debattartikel av Hans Karlgren om namn på länder och en jämförelse mellan tysk påverkan på danskan i Sydschleswig och finsk påverkan på svenskan i Finland av Bent Søndergaard. Alla nummer innehåller vidare litteraturpresentationer och språkfrågor i urval.

Språket i bibelen – bibeln i språket. Red. Christer Åsberg. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 76. Norstedts 1991. 254 s. (Anmäls i det svenska litteraturavsnittet.)

Språknytt, meldingsbladet for Norsk språkråd, kom i 1991 som vanlig ut med fire nummer, på til saman 80 sider. Språknytt inneheld informasjon om arbeidet i Norsk språkråd, bokmeldingar, spørjespalte osb. Mellom artiklane i 1991 kan me nemne: nr. 1: *Dag Finn Simonsen: Stortinget har vedtatt lovregler om samisk språk*; nr. 2: *Ivar Utne: Kva kan ein vente av eit program for stavekontroll?*; nr. 3: *Ivar Utne: Språknorm i dataordlister*; nr. 4: *Finn-Erik Vinje: Om å få folk til å telle annerledes*.

Språkvård. Svenska språknämndens tidskrift, har som tidigare utkommit med fyra nummer. Nr 1 innehöll föredrag från en konferens med titeln «Hjälpmiddel vid översättning» och en lista med nya ord. Nr 2 en recension av Ulla Clausén av «Wörterbuch der schwedischen Phraseologie in Sachgruppen», *Lars Berglund: Vad gör en specialdrivare?*; *Peter Ammundsen: Oversættelse i EF*. Nr 3 innehöll *Tor G Hultman: Gruppen för svenskprov som språkvårdsorgan*; *Arne Hamburger: «Sproget er folkets ejendom»*; *Olle Josephson: Stavade man bättre förr?* Nr 4 innehöll artiklar på temat «Språkvården och språknämnden inför 90-talet». Dessutom ingick i varje nummer avdelningar för insändare, frågor och svar samt anmälningar av nyutkommen litteratur.

Svenska ortnamn – uttal och stavning. Utarbetad av Claes Garlén och Ann-Christin Mattisson under medverkan av Leif O. Nilsson, utgiven av Lantmäteriverket och Svenska språknämnden. Norstedts 1991. 108 s. (Anmäls i det svenska litteraturavsnittet.)

Svenska skrivregler. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 77. Almqvist & Wiksell 1991. 150 s. (Anmäls i det svenska litteraturavsnittet.)

Teleman, Ulf: Lära svenska. Om språkbruk och modersmålsundervisning. Skrifter utgivna Svenska språknämnden 75. Almqvist & Wiksell 1991. 126 s. (Anmäls i det svenska litteraturavsnittet.)

DANMARK

Af Henrik Galberg Jacobsen og Jørgen Schack

ARK. Sproginstitutternes Arbejdsrapporter. Handelshøjskolen i København. Distr.: Det Erhvervsproglige Fakultet, Handelshøjskolen i København, Dalgas Have 15, DK- 2000 Frederiksberg.

I denne serie arbejdsrapporter er der i perioden december 1990–oktober 1991 udkommet 7 numre (56–62), bl.a. *Anita Berit Hansen*: Elektroniske ordbøger i fagsprogsforskning (ARK 61; 103 s.); Sprog, kultur og kommunikation (indlæg fra et forskningsseminar; ARK 62, 153 s.).

Bang, Jørgen og Karl Hårbøl: Omvendt fremmedordbog. Munksgaard, København 1991. 249 s.

En omvendt fremmedordbog er en ordbog der skal sætte brugerne i stand til at finde det fremmede ord for et mere velkendt dansk ord. Hvis man fx ikke kan huske det musikudtryk der betyder 'enstemmig', kan man ved hjælp af Omvendt fremmedordbog – ved at slå op på *enstemmig* – finde ud af at det hedder *unison*. Bogen fungerer således som en slags synonymordbog, men adskiller sig fra traditionelle synonymordbøger ved at den i nogle tilfælde bringer noget der minder om egentlige leksikonartikler.

Becker-Christensen, Christian: Politikens Forkortelsesordbog. Politikens Forlag, København 1991. 307 s.

Bogen omfatter ifølge forordet forkortelser der bruges i danske tekster samt et udvalg af udenlandske forkortelser, fortrinsvis forkortelser i engelsk (britisk og amerikansk engelsk), tysk og fransk. Bogen består af to dele: en hoveddel – «Hvad dækker forkortelsen» – hvor det forklares hvad forkortelserne står for, hvad de betyder og hvordan de bruges, og en omvendt forkortelsesliste – «Hvordan forkortes ordet» – hvor man kan slå uforkortede ord op og se hvordan de forkortes.

Bergstrøm-Nielsen, Henrik, Henrik Lange og Henry Verner Larsen: Dansk-tysk ordbog. Munksgaard, København 1991. 1237 s.

Bogen rummer ifølge forordet over 100.000 opslagsord og op imod 53.000 udtryk og vendinger og er dermed den mest omfattende ordbog fra dansk til tysk.

Blinkenberg, Andreas og Poul Høybye: Dansk-fransk ordbog/Dictionnaire Danois-Français. 4. reviderede udgave, bind 1 og 2. Handelshøjskolens Forlag; Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København 1991. 2016 s.

4.-udgaven af Blinkenberg og Høybye: Dansk-fransk ordbog er en videreførelse af 3. udgave, som udkom i 1975 (omtalt i *Sprog i Norden* 1976). Ordbogen oplyses at rumme over 200.000 opslagsord. Dansk-fransk ordbog er dermed en af de fyldigste ordbøger med hensyn til ordforrådet på dansk.

Danske Folkemål. 31. bind. C.A. Reitzels Forlag, København 1989. 153 s.

Af bindets indhold kan der være grund til at nævne *Bent Jul Nielsen og Magda Nyberg: Talesprogvariationen i Odder Kommune.* En foreløbig rapport. II. Yngre rigsmålstræk.

Danske Folkemål. 32. bind. C.A. Reitzels Forlag, København 1990. 176 s.

Af særlig interesse i dette bind kan nævnes *Anders Bjerrum: Sprogskiftet i Sydslesvig og dets Årsager*, og *Inger Bévort: Præpositionsled uden præposition.*

Danske Folkemål. 33. bind. C.A. Reitzels Forlag, København 1991. 356 s.

33. bind af *Danske Folkemål* er en konferencerapport fra den 4. nordiske dialektologkonference, der blev afholdt i Askov i sommeren 1990. Af særlig interesse i dette bind kan nævnes *Kjell Venås: Språk og identitet*; *Tore Kristiansen: Sprogholdninger hos folkeskolelærere, unge mennesker og personalechefer på Næstvedegnen*, og *Erik Møller: Tal som du plejer – om indsamling af talesprog.*

Danske Studier 1991. C.A. Reitzels Forlag, København 1991. 235 s.

Af bindets indhold kan nævnes *Henrik Jørgensen*: Om de danske personlige pronominer, og *Inge Lise Pedersen*: Lis Jacobsen og Ømålsordbogen.

Dauidsen-Nielsen, Niels: Tense and Mood in English. A Comparison with Danish. Mouton de Gruyter, Berlin/New York 1990. 224 s.

I bogen sammenlignes tempus og modus i engelsk med de tilsvarende kategorier i dansk. Forfatteren giver en kontrastiv redegørelse for de tids- og modalitetsudtryk der realiseres grammatisk i de to sprog. Bogen er i kraft af de mange danske eksempler et værdifuldt bidrag til beskrivelsen af de forskellige modale kategorier i dansk og af den modale brug af tempus.

Ejskjær, Inger mfl. (red.): 80 ord. Selskab for Nordisk Filologi, København 1992. 141 s.

Bogen er udsendt som en hyldest til dialekt- og navneforskeren Christian Lisse i anledning af dennes 80-årsdag. Den indeholder 80 små artikler skrevet af kolleger mv. i ind- og udland. Som titlen antyder handler hver af de 80 artikler om et ord. Blandt disse kan nævnes artiklerne *Abeskøn*, *Gravid*, *Klientgøre*, *Nørd*, *skidt*, *Tebrev* og *Øje(n)bæ*.

Elbro, Carsten mfl.: Danskernes læsefærdigheder. En undersøgelse af 18-67-åriges læsning af dagligdags tekster. Undervisningsministeriet og Projekt Læsning, København 1991. 142 s.

I bogen afdækkes omfanget af læsevanskeligheder med dagligdags tekster i den voksne danske befolkning mellem 18 og 67 år. 1124 repræsentativt udvalgte voksne har besvaret spørgsmål om læsevaner og læsefærdigheder. En del af dem har derudover læst prøver på forskellige dagligdags tekster. Til hver af teksterne blev der stillet opgaver som dækker hvad teksterne normalt bruges til. Undersøgelsens resultat tyder på at problemet med læsevanskeligheder blandt voksne er omfattende.

Gregersen, Frans: Sociolingvistikens (u)mulighed (bind 1 og 2). Tiderne Skifter, København 1991. 364 s. + 316 s.

Sociolingvistikens (u)mulighed er Frans Gregersens doktorafhandling (forsvaret juni 1991 på Københavns Universitet). Afhandlingen falder i fire dele. Første del fortæller historien om strukturalismens fader, den svejtsiske sprogforsker Ferdinand de Saussure. I anden del gives en kritisk gennemgang af den danske sprogforsker Louis Hjelmslevs forfatterskab. Tredje del drejer sig om Lingvistkredsen og dens nøglemedlemmer, Paul Diderichsen, Eli Fischer-Jørgensen og Louis Hjelmslev selv. I afhandlingens fjerde og sidste del får vi Frans Gregersens vurdering af den strukturalisme der prægede den danske lingvistikens udvikling i årtier. Forfatteren leverer endelig et bud på hvad alternativet til strukturalismen kunne være.

Gregersen, Frans og Inge Lise Pedersen (red.): The Copenhagen Study in Urban Sociolinguistics (Part 1-2). Institut for Dansk Dialektforsknings publikationer. C.A. Reitzels Forlag, København 1991. 446 s.

De to bind indeholder den afsluttende rapport fra Projekt Bysociolingvistik (den foreløbige rapport fra Projekt Bysociolingvistik er omtalt i *Sprog i Norden* 1990). Undersøgelsens objekt er københavnsk talesprog, nærmere betegnet det sprog der tales af personer der er født og opvokset i det københavnske kvarter Nyboder. Den afsluttende rapport indeholder en indledende projektoversigt samt fire afhandlinger om henholdsvis stil, udtalevariationer, narrativer ('beretninger') og talesprogets grammatik.

Hansen, Erik: Skrift, stavning og retstavning. 2. udg. Hans Reitzels Forlag, København 1991. 127 s.

2. udgave adskiller sig fra 1. udgave, der kom i 1981 (omtalt i *Sprog i Norden* 1982) ved at der er rettet trykfejl og foretaget formuleringsændringer. Derudover er kapitlet om Retskrivningsordbogen, der jo kom i en ny udgave i 1986, helt omarbejdet.

Hermes. Tidsskrift for sprogforskning. 6-1991 og 7-1991. Redigeret af Henning Bergenholtz mfl. Udg. af Det Erhvervs-

sproglige Fakultet, Handelshøjskolen i Århus. 207 s. + 183 s.
Distr.: Hermes, Handelshøjskolen i Århus, Fuglesangs Allé 4,
DK-8210 Århus V.

Af særlig interesse i de to seneste numre af tidsskriftet er følgende bidrag: *Anna Trosborg*: An Analysis of Legal Speech Acts in English Contract Law (nr. 6); *Ole Lauridsen/Theis Riber/Henning Søndergaard*: Erstellung eines dänischen und eines deutschen Textkorpus – Fachsprache Genteknik (nr. 6); *Karen M. Lauridsens* anmeldelse (på engelsk) af Niels David- sen-Nielsen: Tense and Mood in English. A Comparison with Danish, 1990. (nr. 7).

Jacobsen Galberg, Henrik og Peter Stray Jørgensen: *Håndbog i Nudansk*. 2. udg. Politikens Forlag, København 1991. 538 s.

2. udgave af *Håndbog i Nudansk* er en revideret og ajourført udgave af 1. udgave fra 1988 (omtalt i *Sprog i Norden* 1989). 2. udgave har fået et nyt format og indeholder et antal nye og/eller nyskrevne artikler.

Jarvad, Pia: *Politikens Lille Danske Ordbog*. Politikens Forlag, København 1991. 303 s.

Denne ordbog er især beregnet for den unge generation; den bygger på *Pia Riber Petersen*: *Politikens Børneordbog*, 1987 (omtalt i *Sprog i Norden* 1988). Ordforrådet i *Politikens Lille Danske Ordbog* er udvidet, og den medtager en del nye ord som især hører til i de unges interessesfære. Ordbogen indeholder ud over den alfabetiske del de vigtigste retskrivningsregler samt opgaver i brugen af ordbogen.

Jørgensen, Peter Stray: *Formidling – skriv godt: bliv læst og forstået*. Dansk lærerforeningen, København 1991. 45 s.

Hæftet indgår i Dansk lærerforeningens serie «Dansk Sprog»/«Sprogserien». Serien er nærmere omtalt i *Sprog i Norden* 1990, s. 142 (under Ole Togeby: Sprogsociologi).

Hæftet om formidling er direkte henvendt til de gymnasieelever som kan tænkes at skulle bruge det i forbindelse med et sprogligt studiemønster. Det indeholder fire hovedafsnit. De tre første drejer sig om vigtigheden af at formidle godt, om nød-

vendigheden af at tage udgangspunkt i læseren og om problemer i forbindelse med at skrive fagtekster. I det fjerde hovedafsnit, der udgør ca. halvdelen af hæftet, giver forfatteren praktisk anvisning i at skrive læseværdigt, læsbart og læseligt. Hæftet indeholder mange opgaver.

Jørgensen, J. Normann (red.): Det danske sprogs status år 2001. Danmarks Lærerhøjskole, Institut for Dansk Sprog og Litteratur, København 1991. 142 s. (Københavnstudier i tosprogethed 14).

Bindet er en artikelsamling der blev udsendt som oplæg til en konference på Danmarks Lærerhøjskole 2.-3.5.1991. Det indeholder bl.a. følgende artikler: *Tore Kristiansen*: Vi har brug for et sprogpolitisk paradigmeskifte; *Erik Hansen*: Sprogpolitik; *Hartmut Haberland, Carol Henriksen, Robert Phillipson, Tove Skutnabb-Kangas*: Tak for mad! Om sprogæderi med dansk som livret (om dansk som truet sprog på grund af engelsk indflydelse, bl.a. om dansks terræntab i EF; med to scenarier – et pessimistisk og et «lidt utopisk» – der beskriver situationen for det danske sprog år 2001).

Karker, Allan: Identiteten i sproget; i: *Svenolof Karlsson (red.): En okänd själ – på jakt efter det nordiska.* Udg. af Nordisk Råd 1991. (Nord 1991:25). S. 83–94.

I artiklen diskuterer Karker forholdet mellem sproglig identitet og sprogfællesskab i Norden. Han skelner mellem et primært og et sekundært sprogfællesskab. Det primære sprogfællesskab er det fællesskab der dækker Danmark, Norge, Sverige og dele af Finland, og som fungerer i kraft af at den enkelte nordbo kan kommunikere med andre nordboer ved hjælp af sit modersmål. Det sekundære sprogfællesskab dækker hele Norden og fungerer i kraft af at (næsten) alle nordboer, der ikke har et af sprogene dansk, norsk eller svensk som modersmål, har fået undervisning i et af disse sprog. Inden for det primære sprogfællesskab oplever den enkelte en sproglig identitet, mens det sekundære sprogfællesskab har betydning som ramme for en kulturel identitet i Norden.

Kjøller, Klaus: Ud mæ' sproget! Myter og virkelighed i sprog, medier og organisationer. Munksgaard, København 1991. 137 s.

Størstedelen af bogen består af hovedafsnittet «Sproget ude i livet», der drejer sig om de samfundsmæssige rammer sprogbugen udfoldes i (organisationer, partier, medier). Andet hovedafsnit, der har overskriften «Sproget inde på livet», drejer sig om forholdet mellem dagligsproget og det enkelte individ, bl.a. om begreber som 'bevidsthed' og 'jeg' og deres bundethed til dagligsproget.

Kjøller, Klaus: Manipulation – en håndbog. Borgen, København 1991. 200 s.

Denne bog introduceres i bagsideteksten som «årtiets ulækreste bog». Den er som det fremgår af undertitlen en håndbog i manipulation, dvs. en vejledning i at få sine mål gennemført over for andre – og i at gennemskue andres manipulationsforsøg. Bogens indhold kan antydes af overskrifterne på nogle af dens hoveddele: «Pleje af image», «At få sin vilje med modstanderen», «Særlige problemer ved brug af massemedier».

Malling, Ove: Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenerere. Udg. af Erik Hansen. Det danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal, København 1992. 604 s.

Ove Mallings samling af fortællinger om danske, norske og holsteneres bedrifter udkom første gang i 1777. To år før var den, i Forordning angaaende Skoele-Væsenets Forbedring ved de publice Latinske Skoeler af 11.5.1775, blevet nævnt som ortografisk forbillede for latinskolenes elever. Mallings Store og gode Handlinger kan således med en vis ret betragtes som den første officielle danske retskrivnings«ordbog».

Med den nu foreliggende udgave foreligger bogen for 8. gang på dansk; tekstgrundlaget for udgaven er originaludgaven fra 1777. Foruden Mallings egen tekst indeholder udgaven en efterskrift af Erik Hansen (s. 567–604), der bl.a. (s. 585–586) orienterer om bogens ortografi.

Mohr, Ingeborg, Knud Brant Nielsen og Henrik Holmboe: Danske bogstavpar. Munksgaard, København 1991. 495 s.

Ordbogen indeholder de ca. 9000 hyppigste ord og bøjningsformer fra DANWORDS materiale (se Sprog i Norden 1987, s. 105–106), ordnet efter forekomsten af bogstavpar (tobogstavkombinationer) i de enkelte ord. Hvert ord forekommer så mange steder i ordbogen som det indeholder bogstavpar, fx kan ordet *midnat* findes 5 steder i bogen, nemlig under *mi*, *id*, *dn*, *na* og *at*. Ordbogen kan bl.a. bruges i pædagogisk arbejde i forbindelse med stavetræning, idet den gør det muligt finde frem til fx bestemte problematiske konsonantkombinationer i andre stillinger end dem der kan findes ved hjælp af traditionelle ordbøger (forlænsordbøger) og baglænsordbøger.

Mundtlig fremstilling. Undervisningen i mundtlig fremstilling i det danske uddannelsessystem. En beskrivelse og vurdering af mål og indhold. Undervisningsministeriet, København 1991. 83 s.

Hæftet indgår – ligesom hæftet *Skriftlig fremstilling* (se nedenfor) – i en undervisningsministeriel rapportserie om kvalitet i uddannelse og undervisning. Rapporten er udarbejdet af et udvalg bestående af 10 medlemmer, heriblandt Jørn Lund (formand), Jørgen Fafner og Danmarks Radios generaldirektør, Hans Jørgen Jensen. Udvalget giver i rapporten i kort form en række anbefalinger mht. arbejdet med mundtlig fremstilling på forskellige uddannelsesstrin fra børnehave til de videregående uddannelser. Derudover indeholder rapporten følgende hovedafsnit: «Det talte sprog» (om mundtlighedens begreb og dens pædagogiske muligheder), «Mundtlige udtryksformer i skolen» (om lytten, samtale, fortælling, oplæsning og foredrag), «Uddannelsessystemets niveauer» (gennemgang af uddannelsessystemets trin for trin med en beskrivelse og vurdering af målsætning, indhold og praksis), «Samspil» (om forhold uden for uddannelsessystemet sat i relation til skolens opgave).

Mål & Mæle. 13. årgang, nr. 4. Redigeret af Erik Hansen, Ole Tøgeby og Carsten Elbro. G.E.C. Gad, København 1991. 32 s.

Dette nummer indeholder bl.a. følgende artikler: *Erik Hansen*: Skæve citater; *Lars Brink*: Den Store Danske Udtaleordbog; *Lars Henriksen*: Sproget – det er bare toppen af isbjerget.

Om ellipse og underforståelse; *Kurt Braunmüller*: Sydslesvigsk – et blandingsprog?; *Erik Hansen*: Overflod og overfrakker (om pleonastiske sammensætninger). Derudover indeholder nummeret som sædvanlig sprogkassen Sprogligheder og rubrikken Sprogviden med sproglige opgaver.

Mål & Mæle. 14. årgang, nr. 1–4. Redigeret af Erik Hansen, Ole Togeby og Carsten Elbro. 1991. 72 s. (dobbeltnummeret 1–2) + 32 + 32 s. Distr.: CBL tryk, Håndværkervej 10, Postboks 3072, DK-6710 Esbjerg V.

Årgangen, hvis numre alle er udkommet i 1991, består af et dobbeltnummer (nr. 1–2) og 2 ordinære numre. Dobbelt nummeret blev udsendt som en hyldest til Erik Hansen på hans 60-års-dag 18.9.1991. Det indeholder ca. 70 korte artikler, først og fremmest formuleret som råd om sprogbrug, skrevet af kolleger, venner og læsere.

De to ordinære numre indeholder bl.a. følgende artikler: *Lars Eriksen*: Skal det danske sprog EF-harmoniseres?; *Carsten Elbro*: Læsevanskeligheder; *Erik Hansen*: Kommaets historie i Danmark (nr. 3); *Ove Rasmussen*: Vredne bukser (om dialektale betegnelser på bagværket 'klejne'); *Robert Novotný*: Danske verbers enhedsforbindelse; *Ole Togeby*: Bisætninger; *Lars Brink*: Danmarks mindste ord (om ordet *i*) (nr. 4). Derudover indeholder begge numre sprogkassen Sprogligheder og rubrikken Sprogviden med sproglige opgaver.

Nielsen, Bent Jul og Karen Margrethe Pedersen: *Danske talesprog*. Gyldendal, København 1991. 85 s.

Den lille bog, der indgår i serien «Gyldendals sprogboøger», henvender sig til elever i gymnasiet og hf. I bogen og på det lydband der følger med bogen kan man se/høre prøver på sproget i forskellige egne af landet. Bogens indledende afsnit beskriver og karakteriserer fænomenerne dialekt, regionalsprog og sociolekt, og forfatterne lægger i afsnittet «Holdninger til dialekt og dialekttalende» op til en diskussion af forholdet mellem dialekt og rigsmål i Danmark.

På sporet af danskeren. Sorø mødet sommern 1991. Undervis-

ningsministeriets tidsskrift Uddannelse, nr. 8/9, oktober 1991. S. 481–576. Distr.: Uddannelse, Frederiksholms Kanal 21, DK-1220 København K.

Dobbelnummeret af Uddannelse rummer indlæggene fra undervisningsminister Bertel Haarders sommermøde 1991 i Sorø. Hensigten med mødet var at indkredse hvad det vil sige at være dansk, at have identitet som dansker. Af særlig interesse er følgende indlæg: *Jørn Lund*: Skal vi afskaffe det danske sprog? og *Paul Hammerich*: Danskerne som tosprogede (med en indledning på engelsk!). Jørn Lund afviser i sin artikel tanker om gennem en systematisk indsats at gøre danskerne tosprogede og slutter i øvrigt sit indlæg med ordene «Der er kun én fare for dansk sprog. Det er danskerne».

Riis, Povl: Sproglige noter. Lægeforeningens forlag, København 1991. 139 s.

Bogens indhold stammer fra Povl Riis' rubrik Sproglige noter, der har løbet i Ugeskrift for Læger siden 1982. Forfatteren, der er professor dr.med, og som har været hovedredaktør af ugeskriftet i 25 år, behandler i rubrikken specielt sproglige spørgsmål af interesse for ugeskriftets læsere og bidragydere, men kommer dog også ind på en række sproglige spørgsmål af mere almen interesse. Som et af de længere bidrag i bogen gengives et udførligt svar fra Dansk Sprognævn om fordelingen af adjektivendelserne *-al* og *-el* i dansk (s. 79–84). Bogen er forsynet med et fyldigt alfabetisk stikordsregister.

Skriftlig fremstilling. Undervisningen i skriftlig fremstilling i det danske uddannelsessystem. Kritisk karakteristik og anbefalinger. Undervisningsministeriet, København 1991. 86 s.

Hæftet indgår – ligesom hæftet *Mundtlig fremstilling* (se ovenfor) – i en undervisningsministeriel rapportserie om kvalitet i uddannelse og undervisning. Rapporten er udarbejdet af et udvalg bestående af 11 medlemmer, heriblandt chefredaktør ved Weekendavisen Tøger Seidenfaden (formand) og Erik Hansen. Udvalget giver i rapporten i kort form en række anbefalinger mht. arbejdet med skriftlig fremstilling på forskellige uddannelsesniveauer fra folkeskole til de videregående uddan-

nelser. Derudover indeholder rapporten følgende hovedafsnit: «Krisen i det skriftlige», «Det skriftliges almindelige tilstand» (om den skriftlige fremstillings målsætninger, indhold og praksis på de forskellige uddannelsestrin), «Skriftlighedens værdi» (teser om skrift og at skrive), «Den ny skrivepædagogik» (om procesorienteret skriveundervisning, sproglære, sproglig korrekthed).

SPRINT. Sproginstitutionernes tidsskrift. 1991, nr. 1–2. Udgivet af Handelshøjskolen i København, 80 s. + 96 s. Distr.: SPRINT, Handelshøjskolen i København, Dalgas Have 15, DK-2000 Frederiksberg.

Af særlig interesse er *Lars Henriksen*: Retskrivningens indre paradoks (nr. 1) og At have et sprog er at love at bruge det (nr. 2); *Peter Coliander*: Dess Keisers näue Kleider – eller: Den Tyske Majonæsekrig (nr. 1); desuden anmeldelser af Den Store Danske Udtaleordbog (af *Anne-Marie Søderberg*, nr. 1) og af Vinterberg & Bodelsen: Dansk-Engelsk Ordbog, 3. udg. (af *Helge Schwarz*, nr. 1, og *Kjeld Præstegaard*, nr. 2).

Sprog og Samfund. Nyt fra Modersmål-Selskabet. 9. årgang, 1991, nr. 1–4. 8 s. + 8 s. + 4 s. + 8 s. Redigeret af Rasmus Bjørgmose. Distr.: Lennart Konow, Grønnegården 631 A, DK-2670 Greve.

Af særlig interesse i den foreliggende årgang er *H.A. Koefoed*: Dansk efter år 2000 og *Lis Garbers'* anmeldelse af Den Store Danske Udtaleordbog (begge nr. 2).

Sprogene i sproget. Modersmål-Selskabets Årbog 1991. C.A. Reitzels Forlag, København. 140 s.

Årbogen indeholder 14 artikler om dansk sprog og danske sprogsfærer, bl.a. *Kjeld Kristensen og J. Normann Jørgensen*: Sproget i Kjølshavnstrup – og andre steder; *Ole Tøgeby*: Hverandet Barn i Danevang Forstaa halvkvæden Vise (om underforståelse); *Hans Basbøll*: Talesprog i skriftsprog: Hvad sagde Gitte om tåregas? (om talesprogstræk i Per Højholts Gittes Monologer); *Mette Kunøe*: Ungdomssprog; *Leif Becker Jensen*: Det gode formidlingsprog er som en nypudset rude...;

Peder Skyum-Nielsen: Skolens fyndsprog (om skolemottoer og -inskriftioner).

Ligesom i tidligere år indeholder årbogen desuden Modersmål- Selskabets formands beretning til generalforsamlingen.

Veirup, Hans: Klart og enkelt – kort og godt. Sproglige råd til den fagmand der skriver for gud og hvermand. Systime, Herning 1991. 46 s.

Den lille bog indeholder en række kortfattede praktiske anvisninger på hvordan man skriver læsbart og læseværdigt. Sidst i bogen er der et «checkskema» som den skrivende kan bruge til et grundigere eftersyn af sine tekster, og en «kvik-service» som kan bruges til en lidt raskere tekstkontrol. Forfatteren har tidligere, sammen med to kolleger fra Danmarks Journalisthøjskole, skrevet bogen *Det sproglige service- eftersyn* (omtalt i *Sprog i Norden 1977, s. 79*).

FINLAND

Av Ilse Cantell, Mikael Reuter och Peter Slotte

Terminfo. Tidskrift utgiven av Centralen för Teknisk Terminologi och Statens tryckericentral. Nr 1-4.

Terminfo innehåller artiklar om praktiska och teoretiska termfrågor och konkreta råd om termer. Tidskriften, som av tradition har varit tvåspråkig, hade 1991 artiklar bara på finska, och den svenska resumén har sedan nr 2/1991 ersatts av en engelsk. I termlistor o.dyl. spelar svenskan i varje fall fortfarande en framträdande roll. Bland de ämnesområden som berörs i artiklar och ordlistor kan nämnas målningsfärger, plaster och husbyggnad. I ett par artiklar diskuteras prefix och måttenheter och den språkliga behandlingen av dem. MR

Björklund, Lena och Jan-Christer Lindberg: Översättning av kärlek till svenskan. Svenska Finlands folkting, Finlandssvensk rapport nr 17, Helsingfors 1991. 138 s.

På grund av Finlands tvåspråkighet översätts all författningstext och enorma mängder annan text inom både offentlig och privat administration till svenska. Kvaliteten på översättningarna är inte alltid den bästa tänkbara. *Översättning av kärlek till svenskan* är inte någon handledning för översättare utan snarast en debattbok som behandlar översättarnas villkor och deras varierande inställning till sitt arbete.

Ett av författarnas främsta mål är att sticka hål på de många mytballonger som uppfyller översättarnas och uppdragsgivarnas fantasivärld: myten om den fattiga svenskan, myten om de dåliga grundtexterna, myten om tidsbristen som giltig ursäkt, myten om vad en översättare inte får göra och vad han måste göra, myten (bland journalister) om att ett korrekt språk är knastrande torrt. . . Det är många som får sig en släng av slevan, både uppdragsgivare, chefer och oengagerade, håglösa, lata eller rädda översättare. Bland rallarsvingarna finns visserligen flera som missar målet eller träffar fel mål, men så har författarnas avsikt inte heller varit att åstadkomma en vetenskapligt hållbar utredning.

Bland det bästa med boken är att den är rolig att läsa – förutsett att man inte tar den alltför mycket på orden och uppfattar kritiken som orättvis (vilket den delvis är). På sida efter sida får man nya ahaupplevelser, och författarnas glada formuleringskonst och kärlek till sitt språk sätter sin färg på varje kapitel.
MR

Fackspråk och översättningsteori. VAKKI-seminarium XI. Vörrå 9–10.2.1991. Vasa universitet. Institutionen för språk. 1991. 307 s.

Forskargruppen för översättningsteori och fackspråk vid Vasa universitet håller årligen ett internationellt seminarium kring sitt forskningsstema. Temana för 1991 var **översättning och internationalisering** samt **terminologins teori**. Seminarierapporten innehåller 28 artiklar som tillämpar olika infallsvinklar på dem.

Anknytande till det första temat berättar Christer Laurén om språkbadsskolor i Canada, Katalonien och Vasa. Han beskriver hur man i Vasa kunnat utnyttja de erfarenheter i fråga om kulturskillnader som man samlat i de andra språkbadsskolorna. Författaren framhåller att den demokratiska anda som hos oss allmänt uppfattas som ett uppfostringsmål inte kan klaras av endast med logikens hjälp.

Olli Blåbergs artikel är en presentation av maskinöversättning av väderrapporter från finska till svenska vid Meteorologiska institutet.

Kristina Nikulas artikel *Är norm ett «fult» ord? Om ordböcker och norm* inringar begreppet *norm* utgående från en diskussion som velat stämpla språkliga normer som något odemokratiskt. Då motviljan mot normer bygger på ett föråldrat normbegrepp, en falsk bild av normer som något dogmatiskt, något en gång för alla givet, håller enligt Nikula inte normkritikernas argument. Normerna har kritiserats för att vara skapade och genomdrivna av ett fåtal personer som använder dem som ett maktmedel, som ett urvalsinstrument. Författaren vill se normen som något flexibelt, som något som uppstår ur språkbrukarnas eget behov att få stöd i sitt val bland de alternativ som finns till buds. Detta stöd garanterar bland annat en störningsfri

kommunikation. Artikeln berör också problematiken kring normativiteten i ordböcker. Även deskriptiva ordböcker har en stabiliserande och konserverande verkan på språket, då de vanligen bygger på ett normerat språk. De deskriptiva ordböckerna är i själva verket *förtäckt normativa* och deras normativa verkan är ofta större än hos öppet normativa ordböcker. IC

Kjell Herberts och Christer Laurén (red.), Flerspråkighet i och utanför Norden/Multilingualism in the Nordic Countries and beyond. Föredrag från den Sjätte Nordiska Tvåspråkighetskonferensen 4–6.6.1990. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning, Forskningsrapporter, nr 13– 1991, Åbo 1991. 376 s.

Den Sjätte Nordiska Tvåspråkighetskonferensen hölls i Finland i början av juni 1990. Inslaget av icke-nordiska forskare var denna gång så stort att konferensen lika väl kunde ha kallats internationell, och ungefär hälften av föredragen hölls på engelska.

Av föredragen vid konferensen har ett trettiotal publicerats i en volym utgiven av Institutet för finlandssvensk samhällsforskning, *Flerspråkighet i och utanför Norden/Multilingualism in the Nordic Countries and beyond*, medan ytterligare ett dussin av föredragen har getts ut som artiklar i ett specialnummer av tidskriften *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. Alla artiklarna i den senare är på engelska, medan fördelningen mellan engelska och svenska är relativt jämn i den förra.

I boken *Flerspråkighet i och utanför Norden* är artiklarna grupperade enligt ämne i sex temagrupper: Den tvåspråkiga staden, Språk och skola, Familjers tvåspråkighet, Immigrant-språk i Australien, Hotade språksamfund och Kritiska aspekter. Som avslutning ingår en slutkommentar till konferensen (på engelska) av den kanadensiske språksociologen John de Vries. MR

Svenblad, Ralf: Med åländska ord. Ur vardagsspråk och folk-mål. Mariehamns tryckeri AB:s Förlag, Mariehamn 1991. 256 s.

Denna samling studier om åländska ord och uttryck baserar sig på Svenblads språkspalt i tidningen Nya Åland. Författaren

delar upp och behandlar sitt material på basis av ordens spridning och ursprung: allåländskt, åländskt folksmål, ryskt, finlandssvenskt («de gamla vanliga finlandismerna»). Sammanlagt kommenteras ett tusental provinsialismer, som har insamlats framför allt genom lusläsning av åländsk skönlitteratur och press och uppmärksamt avlyssnande av åländskt vardagsspråk. Källorna redovisas omsorgsfullt.

Svenblads framställning visar att bruket av säråländska ord ofta är medvetet, t.ex. när alandismer förekommer i de åländska dagstidningarnas ledare. Detta skall säkert uppfattas som en markering: man lever i ett självstyrt landskap och behöver inte heller i språkligt avseende gå i något allmänsvenskt ledband. PS

ISLAND

Av Baldur Jónsson

Halldór Halldórsson. Íslenskt orðtakasafn. Tredje, utökade och reviderade upplagan. Íslenskt þjóðfræði. Almenna bókafélagið. Reykjavík 1991. 569 s. [Isländskt idiomsamling]

Detta standardverk om isländska idiom har nu för första gången publicerats i ett band, utökat och reviderat av författaren själv, professor emeritus Halldór Halldórsson. Boken är ett uppslagsverk. Den innehåller uppskattningsvis omkring 1400 idiom med uppgifter om äldsta belägg och historia samt förklaringar.

Guðrún Kvaran och Sigurður Jónsson frá Arnarvatni. Nöfn Íslendinga. Heimskringla, háskólaforlag Máls og menningar. 1991. 613 s. [Islänningarnas namn]

Bokens huvuddel innehåller artiklar i alfabetisk ordning om över 4000 personnamn som varit i bruk på Island. Huvudkällorna vid insamlingen av materialet har varit publicerade folkräkningar, den äldsta från 1703, samt folkregistret. Varje namn förses med genusbeteckning och böjningsformer. Därefter följer en redogörelse för namnets användning på Island, dess ålder och frekvens, och slutligen en namnförklaring. Boken börjar med en utförlig inledning på 75 sidor och avslutas med en källförteckning.

Enligt författarnas förord har boken inte till syfte att vara vägledande i fråga om namngivning. Den är avsedd för dem som intresserar sig för namngivningens historia, namnens ålder, frekvens, ursprung och betydelse.

NORGE

Av Ståle Løland og Svein Nestor

Alhaug, Gulbrand et al. (red.): Heidersskrift til Nils Hallan på 65-årsdagen 13. desember 1991. Novus forlag 1991. 542 s.

Hallan har arbeida med lokalhistorie og rikshistorie, etnologi, kunsthistorie, namnegransking, språkhistorie og ordgeografi. I festskriftet er det rundt femti artikler, de aller fleste om reint språklige emner, av forskere fra Bulgaria, Danmark, Island, Sverige og Norge.

Her kan nevnes *Iakttagelser rörande namnen på -hem i Sverige* av Stefan Brink, *Trägge – en åsbeteckning och ett växtnamn* av Sigurd Fries, *Hallan, Halland og Helland* av Botolv Helleland, *Modenavne i Danmark i det 20. århundre* av Eva Villarsen Meldgaard, *Skriftspråkstradisjonar og riksnorm i Noreg før 1350* av Magnus Rindal, *Om rajder och skridfinnar* av Tryggve Sköld og *Skandinaviske lånord i finsk med samisk som formidler* av Eira Söderholm. SN

Askeland, John Ole, Harald Bjorvand og Eyvind Fjeld Halvorsen (red.): Festskrift til Ottar Grønvik på 75-årsdagen den 21. oktober 1991. Universitetsforlaget 1991. 280 s.

Dette festskriftet er for de spesielt interesserte. Ottar Grønvik er en ledende runeforsker, og han har publisert ei rekke større arbeider om runologi i løpet av de siste ti åra. Hele produksjonen hans får en oversikt over i den bibliografien som innleder festskriftet.

I runologien er det en del fundamentale problemer som stadig går igjen i diskusjonen. Et bidrag til diskusjonen er *Die Herkunft der Runenschrift* av Elmar Seebold. Grønvik har skrevet doktoravhandlingen sin om runeinnskriften på Tunesteinen, og det er da ikke uventa at runeforskeren James E. Knirk, amerikaner bosatt i Oslo, belyser problemet i artikkelen *En steinhoggerundersøkelse av Tunesteinen fra 1949*. En gjenganger er også det problemet som blir drøfta i Lauritz Saltveits artikkel *Die Runenwörter laukaR und alu*. Blant de øvrige

av de nitten artiklene nevner vi her *Birki N. – bjork F. Zur Vorgeschichte der altnordischen neutralen Ableitungen von Baumnamen* av Harald Bjorvand og Michael Barnes' artikkel *Norwegian, Icelandic, Norn or West Norse? The language of the Maeshowe Inscriptions. SN*

Berg, Tove og Reidunn Guldal: Alle tiders norsk. Redigert utgave. Aschehoug 1991. 272 s.

Dette er en lærebok for den videregående skolen. Den nye utgaven er en omfattende revisjon av boka, som kom ut første gang i 1985. Boka faller i to deler: språkkunnskap og tekstkunnskap. Språkkunnskapen behandler dialekter, språkhistorie, norrønt og de andre språkene i Norden. Til disse kapitlene fins det lyd-kassett med viser på dialekt, dialektprøver, eksempler på norrønt og mellomnorsk, og prøver fra de andre nordiske språkene. Den andre delen, tekstkunnskap, er nyskrevet og tar opp emner som sakprosa, fritidslesing og skolelesing. *SL*

Breivega, Ola: Handbok i referat- og notatskriving. Det Norske Samlaget 1991. 93 s.

Boka er en praktisk innføring i referat- og notatskriving. Forfatteren viser hvordan referater og notater bør settes opp, og gir dessuten mange råd og vink om leservennlig språkbruk. Hele teksten er satt parallelt på bokmål og nynorsk, og de praktiske eksemplene er skrevet skiftevis på de to målformene. En stikkordliste med henvisning til definisjoner og eksempler gjør boka lett å bruke. *SL*

Eigenproduksjon Nr. 43. Nordisk institutt, Universitetet i Bergen. Bergen 1991. 198 s.

I denne serien publiseres mindre arbeider som er skrevet av studenter og lærere. Av artiklene i dette nummeret kan nevnes *Ivar Aasen – klassereisar eller måtreisar?* av Stephen Walton, *Språkhistorie og språkmedvit* av Lars S. Vikør, «*Spissbu*» og «*pratmaker*». *Om tyske og nederlandske lånord i norsk* av Anders Austefjord og *Vendepunkt for skriftkulturen?* av Bjørn Kvalsvik. *SN*

Endresen, Rolf Theil: Fonetikk og fonologi. Ei elementær innføring. Universitetsforlaget 1991. 245 s.

Dette er en lærebok i fonetikk og fonologi beregnet på forprøven i fonetikk og lingvistikk ved universiteter og høyskoler. I fonetikkdelen har forfatteren lagt hovedvekten på den organiske fonetikken, med en systematisk oppdeling i luftstrømmer, fonasjon, oralnasal mekanisme og artikulasjon. Fenomener som overgang, stavelse, trykk og tone får også fyldig behandling. Fonologidelen gir en innføring i sentrale begreper som fonem, distinktiv opposisjon, distinktive trekk og fonotaks. Forfatteren legger vekt på å vise forholdet mellom fonologi og ortografi. Boka har med en ordliste med definisjoner av viktige fonetiske og fonologiske termer. *SL*

Glomnes, Eli: Noen sier noe! Kommunikasjonsteori. Landslaget for norskundervisning/Cappelen 1991. 146 s.

Boka er en innføring i moderne kommunikasjonsteori, skrevet av en som underviser i norsk språk og kommunikasjon ved Telemark distriktshøgskole. Forfatteren tar opp emner som språk og virkelighet, formidlingsformer, forståelse av tekster, språklige tegn, bilder og ting som tegn. De grunnleggende spørsmålene i framstillingen er: Hva gjør vi når vi kommuniserer? Hva bruker vi tekster til? Hva gjør tekstene med oss? *SL*

Hallaråker, Peter: The nynorsk language in the United States. Rådet for humanistisk forskning. NAVF og Universitetsforlaget 1991. 165 s.

Boka gir en oversikt over bruken av og debatten om nynorsk i USA fra pionertiden og opp til i dag. Forfatteren beskriver språksituasjonen i de norske innvandremiljøene og gir eksempler på tekster skrevet på nynorsk. Han går særlig nøye inn på språk og innhold i «Norrøna», som var den første publikasjonen på nynorsk i USA. Til slutt gir forfatteren en oversikt over universiteter som underviser i nynorsk. *SL*

Haugan, Jørgen: 400-årsnatten. Norsk selvforståelse ved en korsvei. Universitetsforlaget 1991. 121 s.

Unionen mellom Danmark og Norge fra middelalderen og

fram til 1814 har i norsk historieskriving ofte blitt omtalt som «400-årsnatten». Jørgen Haugan ser på dette som en mytisk forestilling som har preget og fortsatt preger Norges forhold til Danmark – og til verden for øvrig. Etter forfatterens mening har dette ført til et kulturelt brudd med Europa, en norsk «usamtidighet» eller «utakt» som kompliserer Norges forhold til omverdenen. Det er denne «åndelige karantene» som boka i videste forstand handler om. Forfatteren kommer inn på mange sider ved norsk identitet og kulturliv med særlig vekt på norskfaget og den norske språkstriden. *SL*

Helleland, Botolv (red.): Norsk språk i Amerika. Norwegian Language in America.

Interessen for norsk i Amerika har våkna til live igjen, og i denne boka er det samla foredrag fra konferansen Norsk språk i Amerika i Oslo i 1987, som blei arrangert av Institutt for navnegransking.

Ved å studere norsk språk i Amerika kan en drive språkarkeologi i og med at immigrantene ikke kunne følge med i språkutviklinga i Norge og beholdt språket sitt slik det var da de, eller foreldrene, reiste ut. Det andre forskningsområdet er norsk i kontakt med engelsk, altså norsk-amerikansk blandingsspråk.

Boka er delt inn i fire underavdelinger: *Kjelder* (to artikler), *Skriftspråk* (fire artikler), *Talemål* (to artikler) og *Namn* (fire artikler).

I et arbeid som dette kommer en naturligvis ikke utenom veteranen Einar Haugen, som her er representert med artikkelen *Norsk skriftspråk i Amerika*. Arne Sunde har skrevet artikkelen *Nynorsk i Amerika*. Begge artiklene om talemål fortjener å nevnes: *Undersøking av trøndske dialekter i Midtvesten. Problem i samband med feltarbeid og klassifikasjon* av Arnstein Hjelde og Per Moens *The Influence of a Norwegian Substratum on the Pronunciation of Norwegian-American in the Upper Midwest*. En artikkel som kan ha interesse også for andre enn navneforskere, er Gulbrand Alhaugs arbeid *Personnamngransking som middel til å oppspore slektsrøtter i Noreg*. Interessante forskjeller og likheter mellom Norge og USA kommer fram i

Norske fornavn i Amerika – angloamerikanske fornavn i Norge
av Anne Svanevik. *SN*

Leira, Vigleik: Termar i grammatisk analyse. Novus forlag
1991. 64 s.

Skriftet er ment som et hjelpemiddel for norskstudenter og norsklærere, i første rekke lærere i den videregående skolen og studenter og lærere på høyskole- og universitetsnivå. Hoveddelen av skriftet er en alfabetisk liste over termer med korte forklaringer. Det er med både bokmåls- og nynorsktermer. Den andre delen er en samling av setninger og andre syntagmer til bruk i øvelser i analyse. Til slutt er det en litteraturoversikt som kan være av interesse for dem som vil gå dypere inn i ett eller flere emner. *SL*

Leitre, Arild, Einar Lundeby og Ingvald Torvik: Språket vårt før og nå. Gyldendal Norsk Forlag 1990. 3. utg. 216 s. Bokmåls- og nynorskutgave.

Dette er en lærebok for den videregående skolen som dekker emnene språkhistorie, norrønt og dialekter. Den har også med ganske fyldige kapitler om de andre språkene i Norden, inkludert samisk og finsk (kvensk) i Norge. I den språkhistoriske framstillingen er det lagt særlig vekt på tiden fra 1814 til i dag. Forfatterne gir også en fyldig behandling av dialektene og forholdet mellom dem og standardmålet. Boka har med målføreprøver, som finnes inntalt på kassett. *SL*

Norskraft. Arbeidsskrift for nordisk språk og litteratur. Universitetet i Oslo.

Heftene fra 1991 inneholder blant annet disse artiklene; *Einar Bruaas*: Om relativkompleksets struktur og frasens funksjon som fritt predikativ, *Helene Uri*: Kommunikasjonsstrategier i samtaler mellom afasirammete og normalspråklige (nr. 64), *Margareth Sandvik*: Interaksjonsanalyse av muntlig eksaminasjon i norsk som andrespråk, *Hermod T.H. Nilsen*: Norsk riksmålsgrammatikk, *Vigleik Leira*: Begrunnende «som»-setninger (nr. 68), *Torgerd Kristin Solberg*: Modalpartikler i norsk (nr. 69), *Hermod T.H. Nilsen*: Aksjonsart og aspekt ved

finite former av *være* og *bli* (nr. 70). *SL*

Pettersen, Egil: Språkbrytning i Vest-Norge 1450–1550. Bind II – Morfologi. Alma Mater forlag 1991. 699 s.

Denne boka utgjør bind II av Egil Pettersens store arbeid *Språkbrytning i Vest-Norge 1450–1550*. Det første bindet kom ut i 1975.

Det er morfologien og syntaksen som er emnet i det nye bindet, og inndelinga i geografiske områder og perioder følger mønsteret fra det første bindet. Men i de fleste tilfeller vil bind II operere med tre perioder istedenfor fire, idet den språklige virkeligheten i de brevene som verket er bygd på, tilsier at tida mellom 1500 og 1550 utgjør én periode.

Forfatteren har ment at det er nødvendig å presentere ei fylldig sitatsamling for de ulike grammatiske forholda som blir skildra. Og siden det oftest dreier seg om morfosyntaks, har det vært viktig å gi eksempla i meningsfylt kontekst. Eksempla har verdi i seg sjøl som illustrasjon av språkbruken i denne delen av den mellomnorske perioden, som en ellers ikke har detaljert kunnskap om. Men sitata skal først og fremst belyse den store variasjonen i morfembruken, ikke bare fra periode til periode og fra område til område, men og innom de enkelte periodene og de enkelte områdene, stundom også innom det enkelte brev. *SN*

Sandøy, Helge, Arne Torp, Kjell Ivar Vannebo og Lars S. Vikør (red.): Språkideologi og språkplanlegging i Norge. Nordisk institutt, Universitetet i Bergen 1991. 211 s.

Denne artikkelsamlingen er et resultat av en konferanse som ble holdt på Geilo 7.–8. september 1990. Artiklene er bearbejdede versjoner av de hovedinnleggene som ble holdt på konferansen. Hensikten med konferansen var blant annet å skape en faglig debatt om forholdet mellom overordnede ideologiske eller språkpolitiske premisser og de mer spesifikke normeringsprinsippene. Arrangørene ønsket også å markere at språkplanleggingsteori er en vitenskapelig disiplin – en gren av den anvendte språkvitenskapen. I de to første artiklene i boka drøfter *Ingemund Gullvåg* og *Frans Gregersen* begrepene normer

og språkideologier. Deretter tar *Tove Bull* opp de generelle ideologiene og prinsippene bak norsk språkplanlegging og norsk språkstrid, mens *Erik Papazian* viser hvordan disse prinsippene konkret fikk uttrykk i Norsk språkråds normering av bokmål i 1980-årene. I artikkelen «Fagnemnda i Norsk språkråd – ein forsvarar av status quo?» tar *Arne Torp* opp den rollen fagnemnda spiller, med utgangspunkt i behandlingen av -øy-former i preteritum av sterke verb av 2. klasse (brøyt, skøyt osv.). Av særlig nordisk interesse er *Jørn Lunds* artikkel «Statsstyring, markedsmekanismer og brugsbehov. Om låneordsproblemet: Forholdet mellom purisme og liberalisme i de nordiske sprog» (også trykt i *Språk i Norden* 1991). Samlingen blir avsluttet med tre artikler om norske forhold. *Oddrun Grønvik* skriver om lånordproblemet i norsk, *Johan Myking* om terminologi som normeringsproblem og *Wilhelm Gerdener* om nynorsk purisme. *SL*

Stemshaug, Ola: Stridane om bynamna Fosna – Kristiansund. Novus forlag 1991. 104 s.

Boka behandler en av de mange stridene om fornorsking av navn, en side ved norsk språkhistorie som har fått relativt liten oppmerksomhet. I Kristiansund var det flere harde strider om bynavnet, fra slutten av 1800-tallet til midt i mellomkrigsårene. Forfatteren beskriver disse stridene og plasserer dem i sin språkhistoriske sammenheng. Det er lagt særlig vekt på argumentanalysen og de politiske følgene av stridene. *SL*

Termposten. Informasjon fra Rådet for teknisk terminologi. Nr. 1 og 2 1991.

Meldingsblad med artikler om terminologi, bokanmeldelser, informasjon om konferanser o.l. Blant artiklene kan nevnes, nr. 1: *Aksel Lydersen: RTTs forhistorie*, nr. 2 *Eli Johanne Ellingsve: Midtøsten – Hvor er det?*, *Randi Sæbøe: Kontekstavhengig termbruk.* *SL*

Torp, Arne, Berit Helene Dahl og Ingard Lundeby: Språklinjer. Språkhistorie for den videregående skolen. Norsk undervisningsforlag 1991. 208 s.

Dette er en lærebok for den videregående skolen. Åpningskapitlet skisserer hovedtrekkene i dagens norske språksituasjon, på bakgrunn av et kort historisk tilbakeblikk. I den språkhistoriske framstillingen har forfatterne lagt vekt på å få fram samspillet mellom språk og samfunn. Norrøntkapitlet er delt inn i sju leksjoner, der hver leksjon konsentrerer seg om ett grammatisk hovedpoeng, belyst ved en eller flere tekster. Dialekt delen inneholder prøver på femten forskjellige dialekter, som er tilrettelagt for heimfesting. I avslutningskapitlet presenterer forfatterne de andre språkene i Norden. Til boka er det utarbeidet en lyd-kassett, der mange av tekstene er spilt inn. *SL*

Vesaas, Olav og Finn-Erik Vinje: Språkrøret. Pauli ord om språkdjevler og kraftgloser. Scanbok Forlag 1991. 189 s.

Boka inneholder et utvalg av svar på språkspørsmål som lyttere har stilt til radioprogrammet «Språkrøret». De to forfatterne har vært ledere av programmet i vel femten år. *SL*

Walton, Stephen, J.: Ivar Aasens nedre halvdel. Det Norske Samlaget 1991. 341 s.

Denne boka har en uvanlig tittel, og det kommer av at Walton har forsøkt å la kroppen og ikke tida utgjøre grunnlaget for biografien. Vi møter Aasen på tre fundamentale områder, som alle er knytta til en kroppsdel: til fots på den store innsamlingsreisa i 1840-årene, på kne i avmakt og bønn, og Aasens kjønns-liv er også med. Opplegget ser originalt ut, men innholdet i boka kan knapt bli mye annerledes enn om forfatteren hadde valgt en mer tradisjonell framgangsmåte.

I denne boka legger Walton premissene for den store Aasen-biografien som skal komme i 1993. Walton er opptatt av biografien som sjanger og drøfter den på nesten 50 sider. Det kan sikkert være et interessant emne, men det hadde vært bedre om det hadde vært drøfta for seg og ikke hadde tatt opp såpass mye plass i den foreliggende boka. *SN*

SVERIGE

Av Ilse Cantell, Ulla Clausén, Birgitta Lindgren, Lena Moberg och Mikael Reuter

Adelswärd, Viveka: Prat, skratt, skvaller och gräl och annat vi gör när vi samtalar. Brombergs 1991. 191 s.

Författaren, som är samtalsforskare vid Linköpings universitet, behandlar i populärvetenskaplig form vardagslivets språkliga samspel. Hon tar bl.a. upp frågan om män och kvinnor talar på samma sätt, vad skratt och pauser betyder i samtalet, och vilken roll skvaller och gräl spelar. *BL*

Allard, Birgita & Bo Sundblad: Skrivandets genes under skoltiden – med fokus på stavning och övriga konventioner. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet. 1991. Ak. avh. 333 s.

Denna avhandling behandlar skrivutveckling hos barn och redovisar en undersökning av 1 392 texter skrivna av barn från 7 till 16 år. Utvecklingen av stavning går från en fas av rent avbildande – imitation – av skrift vidare till ett «örats skriftspråk» med fonetisk stavning som ett typiskt drag och sedan vidare till ett «ögats skriftspråk» med övergeneraliseringar, t.ex. av j-ljudet med g. Den sista fasen är ett stadium med behärskning av normerna för stavning, givetvis en behärskning som är relativ till elevens egen textproduktion och ordval. Utvecklingen av övriga skrivkonventioner, t.ex. interpunktion och mellanrum mellan ord, undersöks som en separat företeelse. *BL*

Att skriva avtal. Råd om disposition och språk. Arbetsgivarverket publicerar nr 1, 1991. 31 s.

Avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare brukar ofta vara oöverskådliga och språkligt svåra. I denna skrivhandledning får man goda råd och praktiska tips om hur sådana texter kan göras bättre. *BL*

Backlund, Britt: Inte bara ord. En bok om talad kommunikation. Studentlitteratur 1991. 215 s.

Den här boken den talade kommunikationen vänder sig i första hand till högskolestuderande. Författaren behandlar sådant som konventioner och regler för samtal, icke-verbala signaler som röstläge och kroppshållning, vidare röstorganen och deras funktion samt skillnader mellan män och kvinnor som talare. *BL*

Bonniers synonymordbok. Red: Göran Walter. Bonniers Fakta Bokförlag 1991. 372 s.

Den nya synonymordboken utgår i likhet med äldre svenska synonymordböcker från en rätt vid definition av begreppet synonym.

Uppslagsorden har valts med hjälp av olika frekvensordlistor och sammanställts med hjälp av datatekniska hjälpprogram. Att materialet är nytt, och täcker ca 80 procent av en dagstidnings ordförråd, gör att användaren får en modern ordbok i sina händer. Modernt är dessutom att ordboken också kan köpas på diskett och användas tillsammans med de flesta ordbehandlingsprogram. En snabb jämförelse med den synonymordlista som ingår i ordbehandlingsprogrammet WordPerfect visar att de innehåller ungefär lika många uppslagsord och att antalet synonymer är ungefär detsamma. Synonymerna under uppslagsorden är dock inte de samma, vilket gör att de två synonymordlistorna kan användas som komplement till varandra.

I jämförelse med ett av standardverken bland synonymordböcker, *Ord för ord* från 1977, är den nya synonymordboken betydligt mindre omfattande. Antalet uppslagsord är avsevärt större i *Ord för ord* än i *Bonniers synonymordbok* (33 500 resp. 10 000). *Ord för ord* ger också betydligt fler synonymer per uppslagsord än vad den nya ordboken ger. Användaren av båda dessa ordböcker är dock hänvisad till andra ordböcker för vidare hjälp, om han t.ex. saknar en exaktare stil- eller betydelsebeskrivning. Den enda markeringen i den nya ordboken gäller ordklassen där homonymer med olika ordklassstillhörighet förekommer.

Vad man hade önskat sig av en ny synonymordbok är lite mera hjälp t.ex. just i fråga om olika användningsområden och

en beskrivning av på vilka punkter synonymernas betydelsefält överlappar varandra. Sådana uppgifter behöver speciellt de användare som har ett annat modersmål än svenska och också svenskspråkiga användare som känner sig osäkra i fråga om t.ex. ordens valör. Detta kunde ha gjorts om lite mera «människoarbete» kunnat läggas ner på ordboken. *IC*

Ehrenberg-Sundin, Barbro m.fl.: Skrivråd för kronofogdemyndigheten. SIPU Förlag 1991. 25 s.

Den här skriften är avsedd som en hjälpreda för personer inom kronofogdemyndigheten som skriver brev och andra meddelanden till allmänheten. Den ingår som ett led i ett språkvårdsprojekt som SIPU (Statens institut för personalutveckling) driver för att utveckla metoder för ett effektivt språkarbete på myndigheterna. Däri ingår också utgivningen av en serie med häften i plånboksformat på 10–16 sidor med titlarna «Avstava rätt», «Kommatering», «Läsvänlig text», «Minigrammatik», «Lätt att skriva rätt». *BL*

Henrikson, Alf: De språksamma krumelurerna. En skrift om skrift. Wiken 1990. 103 s. Ill.

Författaren berättar underhållande och samtidigt lärorikt om hur skrivkonsten växte fram på olika håll i världen. Tord Nygren svarar för illustrationerna. *BL*

Huss, Leena Marjatta: Simultan tvåspråkighet i svensk- finsk kontext. Studia Uralica Upsaliensia 21. Almqvist & Wiksell 1991. 186 s. Ak. avh.

Huss redogör i sin avhandling för en undersökning om hur tvåspråkigheten utvecklas hos 23 svenska förskolebarn med en finsk och en svensk förälder som talar var sitt språk med barnet. Undersökningen visar att språkblandning blir ovanligare ju äldre barnet blir och att majoritetsspråket – svenskan – efter hand tar över; det är svårt att hålla ett minoritetsspråk vid liv i en situation där samhällets starka språk representeras av den ena föräldern i en tvåspråkig familj. Föräldrarnas inställning till fel språkval från barnets sida (finska till en svensk förälder och vice versa) verkar inte ha någon större betydelse. Författaren

konstaterar för övrigt att de flesta av föräldrarna har en mycket liberal inställning till fel kodval och språkblandning. *BL*

Hyltenstam, Kenneth & Christopher Stroud: Språkbyte och språkbevarande. Om samiskan och andra minoritetsspråk. Studentlitteratur 1991. 175 s.

Författarna som båda är verksamma vid Centrum för tvåspråkighetsforskning vid Stockholms universitet ger med denna bok en översikt över etniska minoriteters språksituation och vilka förhållanden som påverkar denna. Grundläggande begrepp inom dessa områden går igenom. Ett särskilt avsnitt ägnas situationen för samiskan i Sverige, en situation som närmast kan beskrivas som en långt framskriden språkbytesprocess. Avslutningsvis ges en skiss över en samhällsutveckling som skulle gynna bevarandet av samiskan. Det kan tilläggas att boken tillkommit i samband med den svenska samerättsutredningens arbete med denna fråga. Utredningens slutbetänkande presenteras i «Samerätt och samiskt språk» (SOU 1990:91). Se också Dag Finn Simonsens artikel på s. 100 om den nordiska lagstiftningen gällande samernas rätt att använda sitt språk i kontakt med myndigheter. *BL*

Ingo, Rune: Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap. Studentlitteratur, Lund 1991. 284 s.

Rune Ingo, själv svenskspråkig men professor i finska vid Vasa universitets översättarutbildning, gav för ett par år sedan ut en bok på finska om översättning och översättningsteori, *Lähdekielestä koohdekieleen*. Författaren har nu, med hjälp av fil.mag. Britta Klockars, översatt boken till svenska med titeln *Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap*. I fråga om exemplifieringen är boken i hög grad inriktad på språkparet finska-svenska, men den innehåller också rikligt med intressanta utblickar mot framför allt franska men också engelska och tyska.

Även om boken *Från källspråk till målspråk* till övervägande del behandlar översättningsteoretiska och översättningsvetenskapliga frågor och problem, är det påfallande hur väl resonemanget hela tiden är förankrat i den praktiska verkligheten.

Alla frågor som tas upp illustreras med praktiska och pedagogiskt utvalda exempel, som gör att resonemanget blir intressant och givande inte bara för den teoretiskt intresserade språkvetaren utan också för den praktiskt inriktade översättaren.

Boken inleds med ett allmänt avsnitt om översättningsvetenskap och ett par resonerande kapitel om översättandets möjlighet och omöjlighet och om vilka egenskaper som krävs av en skicklig översättare. De viktigaste kapitlen i boken handlar om text- och översättningskategorier, översättningsprocessen och bedömning av översättningar. Som avslutning ingår ett kapitel om utbildning av översättare och tolkar och ett kort avsnitt om översättning och teknik. *MR*

af Klintberg, Bengt: En tjottablängare mellan lysmaskarna. Något om ekenssnacket i litteratur och folklore. Höjering 1991.

Folklivsforskaren Bengt af Klintberg visar i denna bok hur den gamla Stockholmsslangen, «ekenssnacket», som blomstrade under årtiondena kring sekelskiftet 1900 och som man kanske främst förbinder med Albert Engströms figur Kolingen och hans kumpaner, ännu finns kvar i levande tradition hos moderna författare som Ernst Brunner och Cornelis Vreeswijk. I förvånansvärt hög grad lever samma slang kvar än i dag också i gatans rim och ramsor, att döma av den insamling av ramsor som gjordes av tidningen Expressen på 1970-talet. Bokens titel syftar just på en sådan ramsa, en «hotramsa» som i en av sina många varianter lyder: «Ska'ru ha dej en tjottablängare mellan lysmaskarna så du får åka plingplongtaxi till plåsterhuset!» *LM*

Larsson, Kent: Svenska brev. Några bidrag till studiet av en texttyps historia. Acta Univeritatis Umensis. Umeå Studies in the Humanities 102. Almqvist & Wiksell 1991. 214 s.

I denna bok återges ett antal svenska privatbrev från 1500-talet och fram till 1800-talets slut, som skall illustrera brevet som texttyp. Några brev är försedda med kommentar. Till några brev ges förslag om arbetsuppgifter eller litteraturhänvisningar. *BL*

Melander, Björn: Innehållsmönster i svenska facktexter. Skrif-

ter utg. av Inst. för nordiska språk vid Uppsala univ. 28. 1991. Ak. avh. 272 s.

I sin avhandling redogör författaren för en undersökning av innehållsmönstren i svenska facktexter hämtade från medicin, teknik och ekonomi och från tre olika perioder under 1900-talet. Texterna är både vetenskapliga och populärvetenskapliga. *BL*

Meurling, Patrick: Ordbruk och bokstavsskötsel. Handledning i kommunikation och rapportskrivning för naturvetare. Studentlitteratur 1991. 60 s.

Bokens innehåll och målgrupp framgår av undertiteln. Förutom allmänna råd om språk och skrivregler får man bl.a. tips och råd om hur man använder bilder som illustration i texter och vid föredrag. Det kan bara tilläggas att boken utmärkt väl kan användas som handledning även för andra än naturvetare. *BL*

Myndigheternas skrivregler. Statsrådsberedningen. Civildepartementet. Ds 1991:58. Allmänna Förlaget 1991. 93 s.

Denna skrivregelsamling är avsedd som baskrivregler för användning inom hela den offentliga förvaltningen. Den har utarbetats av en särskilt tillsatt arbetsgrupp, vari Statsrådsberedningens egna språkkonsulter ingår. Gruppen har samarbetat med Svenska språknämnden och riksdagens språkgrupp för att undvika olikheter i rådgivningen gentemot dessa organ. *BL*

Nordisk förvaltningsordbok. Ny omarbetad upplaga. Nord 1991:24. Nordiska rådet 1991. 424 s. (Boken recenceras utförligt i Språkbruk 4/1991.)

I den omarbetade upplagan har ca 500 nya uppslagsord tillkommit och engelska översättningar ges också. Däremot har man tyvärr tagit bort de översikter över förvaltningsstrukturer som fanns i den första upplagan. I sin recension i Språkbruk är Henrik Bruun mycket kritisk till boken i många viktiga avseende och konstaterar att den inte bör användas som hjälpmedel vid översättning. *BL*

Norstedts svenska ordbok. Utarbetad vid Språkdata. Norstedts 1991. 1 217 s.

Ordboken utgör en förkortad och reviderad version av den större «Svensk ordbok». Reduktionerna har framför allt skett genom strykning av ett antal ordartiklar och genom minskning av ordbildningsexempel och satsexempel. Å andra sidan har inemot hundra nya ord införts. *BL*

Nysvenska studier 68, 1989. Tidskrift för svensk stil- och språkforskning. Almqvist & Wiksell 1990. 190 s.

Boken innehåller bl.a. följande artiklar: *Christian Melin*: Standard och variation i finlandssvenskan; *Olle Josephson*: Från Ruben G:son Berg till Svenskans beskrivning. Språk och stil och *Nysvenska studier* 1901–1975; *Bengt Sigurd*: Om «annan», «till», «också» och andra tilläggsmarkörer; *Elisabet Törnudd-Jalovaara*: «Skall» och svenskans tre modus; *Olle Josephson*: Än en gång «på stubben». *BL*

Näslund, Harry: *Referens och koreferens i svenska facktexter*. Skrifter utg. av Inst. för nordiska språk vid Uppsala univ. 29. 1991. Ak. avh. 300 s.

I sin avhandling redogör författaren för en undersökning av referensbindningen i svenska facktexter hämtade från medicin, teknik och ekonomi och från tre olika perioder under 1900-talet. Texterna är både vetenskapliga och populärvetenskapliga. *BL*

SLÅ 91. Läsning pågår – om förhållningssätt till skönlitteratur. Svenskläraryöreningens årsskrift 1991. 208 s.

Som framgår av undertiteln ägnas årskriften denna gång åt läsning och det av alla sorters skönlitterära genrer: lyrik, romaner, noveller, sagor och skräcklitteratur. *BL*

Språket i bibeln – bibeln i språket. Red. Christer Åsberg. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 76. Norstedts 1991. 254 s.

Boken, som är en antologi, innehåller fjorton uppsatser och sex dikter, skrivna av forskare och skönlitterära författare med anknytning till bibelkommissionens arbete med den nya översättningen. De är indelad i sex huvudavsnitt som alla inleds

med en dikt. Avsnitten har rubrikerna «Inledning», «Norm, normalspråk och särspråk», «Bibeln och mottagarna», «Bibeln och det litterära språket», «Bibeln och det religiösa språket» samt «Grundspråk och målspråk». *BL*

Språkets makt. Red. Birger Bergh & Ulf Teleman. Lund University Press 1990. 168 s.

I denna bok återges 16 av de inemot 80 olika föredrag som hölls under humanistdagarna i Lund 1990. Det samlande temat var «språkets makt». Bland bidragen kan nämnas *Roger Greatrix*: Ordets makt. Besvärjelser vid bortdrivandet av sjukdom i det äldre Kina; *Ingrid Hermerén*: Spanskan – från regional-språk till världsspråk; *Ragnhild Söderbergh*: Barnets makt över språket; *Jan Svensson*: Språkriktighetsföreställningar som uttryck för makt och vanmakt. *BL*

Stenson, Per: Tala i tjänsten. Timbro 1991. 133 s.

Författaren, som har mångårig erfarenhet som kursledare och föredragshållare, ger i sin bok goda råd om vad man bör tänka på när man talar i tjänsten i olika situationer, t.ex. när man håller föredrag eller undervisar, talar i telefon eller yttrar sig på ett sammanträde, ja t.o.m. hur man småpratar i tjänsten. Han tar upp sådant som röst- och talvård, kroppspråk, tekniska hjälpmedel. *BL*

Storstadsspråk och storstadskultur i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium. Utg. Kjell Lars Berge & Ulla-Britt Kotsinas. MINS 34. Institutionen för nordiska språk. Stockholms universitet 1991. 234 s.

I maj 1990 anordnade institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet ett forskarsymposium i ämnet «Storstadsspråk och storstadskultur i Norden». Föredragen från symposiet är samlade i denna bok.

Urbanisering och invandring har under de senaste decennierna kraftigt förändrat befolkningsstrukturen i de nordiska storstäderna. Syftet med symposiet var att diskutera språklig variation och språkförändringar i relation till de sociala förändringarna.

Bland de olika inläggen kan nämnas några uppsatser om den språkliga variationen hos finskspråkiga «flyttare» av *Pirkko Nuolijärvi* och *Jarmo Lainio*. *Heikki Paunonen* redogör för finskans sociala ställning i Helsingfors från 1500-talet fram till vår tid och berör också den sociala variationen i dagens Helsingforsfinska. Projektet «Sverigefinnars två språk» presenteras av *Erling Wande*, och *Mirja Saari* berättar om interaktionsstrategier i finska, finlandssvenska och sverigesvenska samtal.

Bland de danska bidragen märks *Svend Erik Larsens* semiotiskt inriktade inlägg «Bykultur som humanistisk studieobjekt» och *Frans Gregersens* och *Inge Lise Pedersens* uppsats «Copenhagen as a speech community».

Om språklig anpassning och utjämning som resultat av kontakterna mellan norsk stadsbefolkning och dialektalande «innflyttare» handlar några uppsatser av *Helge Omdal* och *Paul Kerswill*. *Arnold Dalen* skriver om framväxten av Trondheimsområdet och *Helge Sandoy* mer allmänt om sociolinguistikens status i dag.

Med utgångspunkt i artiklar och insändare i svenska tidningar 1870–1970 diskuterar *Ulla-Britt Kotsinas* olika attityder till Stockholmsspråket. *Claes-Christian Elert* och *Brita Hammarberg* redovisar de preliminära resultaten från en undersökning av röstkvaliteten bland talare i olika delar av Sverige.

Bland bidrag som behandlar utomnordiska förhållanden märks en presentation av ett tyskt forskningsprojekt om språket i Berlin av *Peter Schlobinski* och en beskrivning av cockney av *Gunnel Melchers*. LM

Svenska i skolan 1–3 1991. En fortbildningstidskrift om språk, litteratur och kultur i skolan. Utg. av Almqvist & Wiksell Förlag.

Tema för nr 1 är «Vinnare eller förlorare» (underförstått i skolan och svenskundervisningen), i nr 2 «Skapande svenska» och i nr 3 «Skola för sexåringar» (apropå den nyligen införda möjligheten att låta barn börja skolan vid sex års ålder). BL

Svenskans beskrivning 18. Förhandlingar vid artonde sammankomsten för svenskans beskrivning. Uppsala den 25–26 oktober.

ber 1990. Utg. Mats Thelander m.fl. Lund University Press 1991. 391 s.

Boken innehåller 33 av de föredrag som hölls vid den återkommande konferensen *Svenskans beskrivning*. Temat denna gång var mycket vittomfattande: *svenska på alla plan*. Häribland kan nämnas de fyra plenarföredragen: *Bo Ralph*: Strömningar inom ordforskningen; *Christer Platzack*: Nutida svensk syntaxforskning: en internationell angelägenhet; *Barbro Söderberg*: Olika perspektiv på textstudiet; *Auli Hakulinen*: Kan man tala om en struktur i dialogen. Det finns också en engelsk sammanfattning av samtliga föredrag. *BL*

Svenska ortnamn – uttal och stavning. Utarbetad av Claes Garlén och Ann-Christin Mattisson under medverkan av Leif O. Nilsson. Utgiven av Lantmäteriverket och Svenska språknämnden. Norstedts 1991. 108 s.

Den här boken ersätter häftet «Svenska ortnamn med uttalsuppgifter», som utkom i Svenska språknämndens skriftserie 1955. Här ges rekommendationer för uttal och stavning av drygt 3 000 av Sveriges ortnamn. Det är framför allt namn på kommuner, församlingar och tätorter som tagits upp, men även andra viktiga namn, t.ex. namn på större sjöar, berg och vattendrag, har behandlats.

För uttalsangivelserna användts ett enkelt transkriptionssystem som är baserat på vanlig svenska ortografi. *BL*

Svenska skrivregler. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 77. Almqvist & Wiksell 1991. 150 s.

Svenska språknämndens skrivregelsamling, den mest efterfrågade av skrifterna i Språknämndens skriftserie, har ersatts av en helt ny bok med titeln «Svenska skrivregler». Den är väsentligt mer omfattande än sin föregångare både till storlek och innehåll.

Det är inte så många regler eller rekommendationer som förändrats jämfört med den äldre skrivregelsamlingen. Däremot har fler fall tagits upp och exemplen omarbetats. En del nya ämnen behandlas också, t.ex. indelning i stycken, utformning av litteraturförteckningar och alfabetisk ordning. Frågan om stor eller liten begynnelsebokstav har fått en ingående behandling.

Behovet av detaljerade skrivregler är i dag troligen större än förr. Numera skriver många personer i arbetslivet själva ut sina texter utan språklig och grafisk efterputsning av sekreterare, redigerare, sättnare m.fl. yrkeskategorier. *BL*

Svenskläraren 1–5 1991. Medlemsblad för Svenskläraryrkesförbundet.

Bland artiklar som behandlar språkliga ämnen kan nämnas i nr 1 Åke Pettersson: «Högskoleprovet och svenskan», i nr 2 Torlaug Løkensard Hoel: «Professororientert skrivpedagogikk – hva gjemmer seg bak?» och två artiklar om svenskämnet på låg- och mellanstadiet, i nr 5 tre artiklar om språk och språkutveckling i skolan. *BL*

Teleman, Ulf: Lära svenska. Om språkbruk och modersmålsundervisning. Skrifter utgivna Svenska språknämnden 75. 126 s.

I boken behandlas språk, språkbruk och språkutveckling, och författaren kommenterar och värderar olika hållningar till språk och modersmålspedagogik. Bland annat behandlas skolans roll i den enskildes språkutveckling, svenskämnet i skolan, hur språknormer uppstår, orsakerna till att man gör språkfel, vad grammatik är och kan användas till. *BL*

Wijk-Andersson, Elsie: Bara i fokus. En semantisk-syntaktisk studie av bara och dess ekvivalenter i nysvenskt skriftspråk. Skrifter utg. av Inst. för nordiska språk vid Uppsala univ. 27. 1991. Ak. avh. 200 s.

I sin avhandling redovisar författaren en historisk genomgång från 1500-talet och framöver av *bara* och dess synonymmer *blott*, *enbart*, *endast*, *uteslutande*, *allena* och *allenast*. Hon konstaterar att *bara* i dag är huvudvarianten och att det kan användas på alla de sätt som övriga varianter kan; dessutom har *bara* övertagit de tidigare funktioner som *bisatsinsledare*. *BL*

Wörterbuch der schwedischen Phraseologie in Sachgruppen. Red. av Hans Schotmann och Rikke Petersson. Münstersche Beiträge zur deutschen und nordischen Philologie 6. Kleinhein-

rich Verlag. Münster 1989. (Ordboken recenserar utförligt i Språkvård 2/1991.)

Denna fraseologiska ordbok är i första hand avsedd för studerande i svenska med tyska som modersmål, men även svensk läsare kan ha stor glädje och nytta av den. Materialet, som samlats in från dagstidningar, vissa romaner och ordböcker, har ordnats i sakgrupper efter en modell som utarbetats av författarna. Frasen *vara ute och cykla* återfinns t.ex. tillsammans med innehållsligt besläktade fraser som *prata i mössan/prata skräp/prata skrot/prata dynga/prata skit/prata smörja* och *prata sju stugor fulla*. Möjliga variationer av en fras redovisas också, t.ex. *prata som en kvarn/munnen går som en kvarn*. Ordboken presenterar på ett intresseväckande sätt många relativt nya fraser och kan inspirera läsaren att utöka sitt ordförråd. UC